

บทบาทของดนตรีต่อความสัมพันธ์ไทย-เยอรมนี
ภายใต้การทูตนอกช่องทางปกติ
The Role of Music in Thai-German
Relations Under Track II Diplomacy

สิรินัฐ อ่อนทอง^{*1} และเอกชัย พุทธิณ ²
Sirinat Onthong¹ and Ekachai Phurirun ²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของดนตรีในฐานะเครื่องมือเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ภายใต้กรอบแนวคิดการทูตนอกช่องทางปกติ (Track II Diplomacy) โดยใช้วิธีดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์และการลงพื้นที่เก็บประสบการณ์จริง ผลการเก็บข้อมูลพบว่า ดนตรีทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงความเข้าใจในระดับประชาชนสู่ประชาชน (People-to-People) โดยผ่านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรี ซึ่งช่วยลดช่องว่างทางวัฒนธรรมและสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นนอกเหนือจากการทูตในระดับรัฐบาล การลงพื้นที่สะท้อนให้เห็นว่าความร่วมมือด้านดนตรีไทย-เยอรมัน ไม่เพียงแต่เป็นการแลกเปลี่ยนทางสุนทรียศาสตร์ แต่ยังเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างพื้นที่ทางการทูตที่ยืดหยุ่นและยั่งยืน

คำสำคัญ: ดนตรี / ความสัมพันธ์ไทย-เยอรมนี / การทูตนอกช่องทางปกติ

* corresponding author, email: sirinat018@gmail.com

¹ นักศึกษากลุ่มวิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹ Student, Western Music Department, College of Music, Bansomdej Chaophraya Rajabhat University

² อาจารย์ที่ปรึกษา กลุ่มวิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

² Supervisor, Western Music Department, College of Music, Bansomdej Chaophraya Rajabhat University

Abstract

This article aims to study the role of music as a tool for strengthening relations between the Kingdom of Thailand and the Federal Republic of Germany under the framework of Track II Diplomacy. The research methodology involves interviews and field data collection to gain practical insights. The findings indicate that music serves as an effective medium for fostering people-to-people connections through musical cultural exchange activities. These initiatives help bridge cultural gaps and establish strong relationships beyond formal government diplomacy. Field experiences reflect that Thai-German musical cooperation is not merely an aesthetic exchange but also a vital strategy for creating a flexible and sustainable diplomatic space.

Keywords: Music / Thai-German Relations / Track II Diplomacy

บทนำ

ในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่วมสมัย แนวคิดเรื่อง “การทูต” มิได้จำกัดอยู่เพียงการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างรัฐต่อรัฐ (Track I Diplomacy) เท่านั้น หากแต่ขยายขอบเขตไปสู่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและเครือข่ายทางสังคมในรูปแบบ “การทูตนอกช่องทางปกติ” (Track II Diplomacy) ซึ่ง Davidson และ Montville ชี้ให้เห็นว่า กลไกนี้มุ่งเน้นการใช้มิติทางจิตวิทยาและปฏิสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดและสร้างความเห็นอกเห็นใจในระดับรากหญ้า การปรับตัวดังกล่าวสะท้อนถึงโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่พลังทางสังคมและวัฒนธรรมเริ่มมีบทบาทคู่ขนานไปกับอำนาจรัฐ ภายใต้กรอบการทูตนอกช่องทางปกตินี้ (McDonald & Bendahmane, 1981: 155-157) “วัฒนธรรม” ได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนความสัมพันธ์ผ่าน “การทูตวัฒนธรรม” (Cultural Diplomacy) ซึ่งมุ่งใช้ศิลปะ ภาษา และวิถีชีวิตเป็นสื่อกลางถ่ายทอดอัตลักษณ์ (Leelittham, 2017: 1) โดยการทูตในลักษณะนี้เกิดขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์ของบุคคล เช่น นักเดินทาง ครู หรือศิลปิน มาอย่างยาวนานนับศตวรรษ เพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอันนำไปสู่ผลประโยชน์ร่วมกันในหลายมิติ หน้าที่ของวัฒนธรรมจึงมิใช่เพียงสัญลักษณ์ของชาติ แต่เป็นกระบวนการ

สื่อสารเชิงสุนทรียศาสตร์ที่สร้างความรู้สึกร่วมและลดข้อจำกัดด้านบริบททางสังคม (Institute for Cultural Diplomacy, n.d.) “ดนตรี” ในฐานะตัวแทนศิลปะที่มีลักษณะเป็นภาษาสากล จึงมีศักยภาพสูงในการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่ข้ามพ้นข้อจำกัดด้านภาษาและอุดมการณ์ โดยสามารถกระตุ้นอารมณ์และความรู้สึกร่วมได้ลึกซึ้งกว่าการสื่อสารเชิงเหตุผล ด้วยเหตุนี้ ดนตรีจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหลักของอำนาจละมุน (Soft Power) เพื่อสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกและความใกล้ชิดระหว่างสังคม ผ่านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนนักดนตรีและการสร้างพื้นที่ร่วมกันของภาคประชาชน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนในเวทีสากล

ความสัมพันธ์ไทย-เยอรมนีและวัตถุประสงค์การศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศไทยและประเทศเยอรมนี เป็นหนึ่งในกรณีศึกษาที่มีประเด็นความน่าสนใจเกี่ยวกับหัวข้อดังกล่าวอย่างยิ่ง โดยทั้งสองประเทศได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตยาวที่มีลายลักษณ์อักษรชัดเจนนานกว่า 160 ปี โดยประเทศเยอรมนีนับเป็นประเทศลำดับที่ 7 ในโลกและประเทศจากทวีปยุโรปลำดับที่ 6 ที่เข้าสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับอย่างเป็นทางการกับประเทศไทย โดยข้อมูลทางประวัติศาสตร์สามารถย้อนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มต้นอย่างเป็นทางการผ่านการลงนามอย่างเป็นทางการในสนธิสัญญาทางไมตรี การค้า และการเดินเรือ 1862 เรียกโดยย่อ สนธิสัญญาออยเลนเบิร์ก (Treaty of Amity, Commerce and Navigation with Prussia, in the name of the German Customs and Commercial Union: Eulenburg Treaty, 1862) โดยมี พระยาดำรงคราชพลจันทร์ (พระยามหาโยธา – นกแก้ว คชเสนี) ดำรงตำแหน่ง อัครราชทูตไทยประจำการ ณ กรุงเบอร์ลิน คนแรกในปี 1887 หลังแยกตัวออกจากประเทศในอาณาเขตครอบคลุมของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน เพื่อเปิดทำการในเยอรมนีอย่างเป็นทางการในปีเดียวกัน (The Royal Thai Embassy Berlin, 2022) ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นนี้ได้ขยายขอบเขตจากมิติการเมืองและเศรษฐกิจไปสู่ความร่วมมือทางวัฒนธรรมและการเคลื่อนย้ายประชากร โดยเฉพาะในเยอรมนีตอนใต้ เช่น “เมืองมิวนิก” ซึ่งปรากฏการก่อรูปของชุมชนไทยที่เข้มแข็ง พื้นที่ทางสังคมใหม่นี้เองที่เอื้อให้ดนตรีและศิลปะการแสดงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชน อันเป็นลักษณะเด่นของการทูตนอกช่องทางปกติ

อย่างไรก็ตาม แม้การทูตวัฒนธรรมและอำนาจละมุน (Soft Power) จะได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง แต่การศึกษาด้านบทบาทของ “ดนตรี” ในฐานะกลไกของการทูตนอกช่องทางปกติอย่างเป็นระบบในบริบทไทย-เยอรมนียังคงมีช่องว่างอยู่มาก ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่มักพิจารณาดนตรีเพียงในมิติความบันเทิงหรือกิจกรรมเสริมเท่านั้น แต่มิได้วิเคราะห์ถึงบทบาทเชิงโครงสร้างในการสร้างความไว้วางใจ (Trust-building) และการลดทอนความขัดแย้งในระดับรากหญ้า ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างบรรยากาศเชิงบวกก่อนเข้าสู่กระบวนการทางการทูตในระดับรัฐบาล บทความเรื่อง “ดนตรีกับความสัมพันธ์ไทย-เยอรมนีภายใต้กรอบแนวคิดการทูตนอกช่องทางปกติ” จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของดนตรีในฐานะเครื่องมือสื่อสารและสร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม โดยมุ่งสำรวจการสื่อสารและการตีความผ่านกิจกรรมทางสังคมจากประสบการณ์ตรงของชาวไทยในเยอรมนี ตลอดจนการวิเคราะห์ศักยภาพของดนตรีในการเป็นเครื่องมือกลไกหลักเพื่อสร้างความไว้วางใจภายใต้การทูตนอกช่องทางปกติ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจถึงบทบาทใหม่ของดนตรีที่มีต่อกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรูปแบบร่วมสมัย

กรอบแนวคิดทฤษฎี

ในทางทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การทูตในความหมายดั้งเดิมมักถูกทำความเข้าใจให้อยู่ภายใต้กรอบ “การทูตช่องทางปกติ” ซึ่งหมายถึงการดำเนินการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐผ่านกลไกทางการเมืองอย่างเป็นทางการ เช่น กระทรวงการต่างประเทศ คณะผู้แทนทางการทูตและการเจรจาระหว่างรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทสังคมที่เปลี่ยนไปรวมถึงความซับซ้อนของปัญหาระหว่างประเทศร่วมสมัยที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ส่งผลให้แนวคิดดังกล่าวถูกตั้งคำถามถึงข้อจำกัดด้านความยืดหยุ่นและการเข้าถึงระดับประชาชน จนนำไปสู่การพัฒนาแนวคิด “การทูตนอกช่องทางปกติ” (Track II Diplomacy) แนวคิดนี้ได้รับการเสนออย่างเป็นระบบครั้งแรกโดย เดวิสและมอนต์วอลล์ แนวคิดมุ่งเน้นบทบาทของกลุ่มที่ไม่ใช่รัฐบาล อันได้แก่ นักวิชาการ ศิลปิน องค์กรภาคประชาชนและเครือข่ายทางสังคม ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนจากประเทศที่แตกต่างกัน ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือการลดความตึงเครียดทางจิตวิทยา (psychological tension) การสร้างความเห็นอกเห็นใจระหว่างมนุษย์ (empathy) และการวางรากฐานของความไว้วางใจในระดับรากหญ้า โดยมีการเน้นย้ำว่าการทูตนอกช่องทางปกติมิได้ทำหน้าที่ทดแทนการทูตอย่างเป็นทางการ หากแต่เป็นกระบวนการเสริมที่ช่วยสร้าง

บรรยากาศทางสังคมและอารมณ์ซึ่งเอื้อต่อความสำเร็จของการทูตในช่องทางปกติในระยะยาว ลักษณะสำคัญของแนวคิดการทูตนอกช่องทางปกติ คือ (1) ความเป็นทางการ (informality) ที่เปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างเสรีโดยไม่ถูกจำกัดด้วยพิธีการทางการเมือง (2) การเน้นระดับปัจเจกและชุมชน (people-to-people interaction) แทนที่จะมุ่งเฉพาะระดับรัฐต่อรัฐ และ (3) การใช้เครื่องมือเชิงสังคมและจิตวิทยาในการสร้างความเข้าใจร่วมมากกว่าการเจรจาผลประโยชน์เชิงอำนาจโดยตรง ทำให้การดำเนินกิจการทางการทูตภายใต้กรอบนี้จะมีได้เป็นกิจกรรมของรัฐเพียงฝ่ายเดียว หากแต่เป็นกระบวนการทางสังคมและเครือข่ายภาคประชาชนสามารถมีบทบาทเชิงรุกในการกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเช่นกัน (Montville, 1991: 162-164) ในบริบทปัจจุบัน การเพิ่มขึ้นของการโยกย้ายถิ่นฐาน การก่อรูปของชุมชนข้ามชาติ (transnational communities) และการสื่อสารผ่านเครือข่ายดิจิทัลได้ขยายพื้นที่แนวคิดการทูตนอกช่องทางปกติอย่างมีนัยสำคัญ ปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันระหว่างผู้คนจากต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นผ่านกิจกรรมทางสังคม การศึกษา หรือวัฒนธรรม จึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมทัศนคติและภาพลักษณ์ของประเทศในสายตาของประชาคมโลก

วัฒนธรรมและดนตรีในมิติการทูตวัฒนธรรม

ภายใต้กรอบของการทูตนอกช่องทางปกติ “วัฒนธรรม” ได้รับการยอมรับว่าเป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ที่มีพลังสูงในการสร้างความหมายร่วมและความรู้สึกเชื่อมโยงระหว่างสังคม การทูตวัฒนธรรม (Cultural Diplomacy) จึงหมายถึงการใช้ศิลปะ ภาษา ประเพณี และวิถีชีวิตเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ ค่านิยม และโลกทัศน์ของสังคมหนึ่งไปสู่สังคมอื่น เพื่อดำเนินกระบวนการสร้างความคุ้นเคย ความเข้าใจและความรู้สึกเชิงบวกในระยะยาวมากกว่าเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองโดยตรง ในเชิงโครงสร้าง การทูตวัฒนธรรมดำเนินไปผ่านสถาบันหลากหลายระดับ ตั้งแต่หน่วยงานรัฐ สถานทูต สถาบันวัฒนธรรม ไปจนถึงองค์กรภาคประชาชนและชุมชนผู้อพยพ ที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีบทบาททางการทูตรูปแบบเชิงรุก การจัดเทศกาลทางวัฒนธรรม การแสดงศิลปะ การแลกเปลี่ยนนักเรียนและศิลปิน ตลอดจนกิจกรรมในพื้นที่ชุมชน ล้วนเป็นตัวอย่างของการทูตวัฒนธรรมที่ทำงานผ่านความสัมพันธ์ในระดับประชาชนรากหญ้า ในบรรดาศิลปะแขนงต่าง ๆ “ดนตรี” มีคุณลักษณะเฉพาะที่เอื้อต่อการทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของการทูตวัฒนธรรมอย่างโดดเด่น ประการแรก ดนตรีมีลักษณะเป็นภาษาสากล (universal

language) ที่สามารถสื่อสารอารมณ์และความรู้สึกได้โดยไม่ต้องอาศัยภาษาเชิงถ้อยคำ ซึ่งทำให้อุปสรรคด้านภาษาและความแตกต่างทางวัฒนธรรมลดลง ประการที่สอง ดนตรีมีศักยภาพในการสร้างประสบการณ์ร่วม (shared experience) ผ่านการฟัง การแสดงและการมีส่วนร่วม ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชั่วคราว (temporary community) ระหว่างผู้คนจากต่างชาติ ในมิติของการทูตดนตรีจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงสร้างความบันเทิง หากแต่เป็นสื่อทางสังคมที่สามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์ ความทรงจำ และคุณค่าทางวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง กระบวนการดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องกับเป้าหมายของแนวคิดการทูตนอกช่องทางปกติ นอกจากนี้ ดนตรี ยังสามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งกำเนิดของ หลักมานุษยภาพ (Soft Power) ผ่านการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกและความรู้สึกชื่นชมต่อวัฒนธรรมของประเทศผู้ส่งออก เมื่อผู้ฟังเกิดความสนใจหรือความผูกพันทางอารมณ์กับดนตรีของต่างชาติ ความรู้สึกดังกล่าวสามารถขยายไปสู่การรับรู้เชิงบวกต่อสังคม วัฒนธรรม และประชาชนของประเทศนั้นโดยรวม กลไกนี้สะท้อนว่าดนตรีมิได้เป็นเพียงผลผลิตทางศิลปะ หากแต่เป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

จากกรอบแนวคิดข้างต้น บทความนี้มองดนตรีในบริบทความสัมพันธ์ไทย-เยอรมนีในฐานะเครื่องมือของการทูตนอกช่องทางปกติที่ดำเนินไปผ่านกิจกรรมของภาคประชาชน ชุมชนผู้อพยพ และสถาบันวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่เมืองสำคัญอย่างมิวนิก ซึ่งมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมไทยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหัวใจของการทูตนอกช่องทางปกติ การพิจารณาบทบาทของดนตรีในมิติดังกล่าวจะช่วยให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมิได้ถูกกำหนดโดยนโยบายรัฐเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ถูกหล่อหลอมผ่านประสบการณ์ทางวัฒนธรรมและอารมณ์ของผู้คนในชีวิตประจำวันภายใต้กรอบแนวคิดการทูตนอกช่องทางปกติ การสร้างสันติภาพและความเข้าใจระหว่างประเทศมิได้เกิดจากการเจรจาทางการเมืองเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารทางสังคม วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระดับประชาชน (people-to-people relations) ซึ่งมีลักษณะไม่เป็นการ ยึดหยุ่น และเน้นความไว้วางใจมากกว่าผลประโยชน์เชิงรัฐศาสตร์โดยตรง ขณะเดียวกัน แนวคิดการทูตวัฒนธรรม (Cultural Diplomacy) มองว่าวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ที่รัฐและภาคประชาชนสามารถใช้ในการสร้างภาพลักษณ์ ความคุ้นเคย และความเข้าใจระหว่างสังคมที่มีความแตกต่างกัน

โดยเฉพาะศิลปะและดนตรี ซึ่งไม่จำกัดอยู่ในกรอบภาษาและอุดมการณ์ทางการเมือง งานศึกษานี้เป็นการนิยของการใช้ดนตรีไทยในบริบทเมืองมิวนิก ประเทศเยอรมนี มาเป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ของการทูตนอกช่องทางปกติในระดับประชาชน โดยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ สมาคมไทยอาสา (Thai Asa e.V.) เมืองมิวนิก ซึ่งมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมเชื่อมโยง วัฒนธรรมไทยและสร้างความเข้าใจกับชาวเยอรมันผ่านกิจกรรมทางดนตรีอย่างเป็นรูปธรรม

ดนตรีในฐานะกลไกการทูตภายใต้แนวคิดการทูตนอกช่องทางปกติ (Track II Diplomacy)

ภายใต้บริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่วมสมัย วัฒนธรรม ได้รับการยอมรับว่าเป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ที่มีพหุภาพสูงในการสร้างความหมายร่วมและความรู้สึกเชื่อมโยงระหว่างสังคม โดยเฉพาะในกรอบของการทูตนอกช่องทางปกติที่มุ่งเน้นกระบวนการสร้างความคุ้นเคยและความรู้สึกเชิงบวกในระยะยาวมากกว่าเป้าหมายทางการเมืองโดยตรง ในบรรดาศิลปะแขนงต่าง ๆ ดนตรีมีคุณลักษณะโดดเด่นในฐานะภาษาสากลที่สามารถสื่อสารอารมณ์ข้ามพรมแดนด้านถ้อยคำและอุดมการณ์ นำไปสู่การสร้างประสบการณ์ร่วมที่ก่อรูปเป็นอำนาจละมุน (Soft Power) ผ่านการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกต่อสังคมและประชาชนในระดับรากหญ้า จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดกิจกรรมของ สมาคมไทยอาสา (Thai Asa e.V.) เมืองมิวนิก พบข้อบ่งชี้สำคัญว่าสมาคมฯ ได้นำแนวคิดการทูตนอกช่องทางปกติมาปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรมผ่านยุทธศาสตร์ดนตรีที่หลากหลาย โดยมีความน่าเชื่อถือจากการได้รับการรับรองสถานะองค์กรผู้สนับสนุนด้านการบูรณาการจาก สำนักงานส่งเสริมผู้อพยพและผู้ลี้ภัยแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี (BAMF; Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Federal Office for Migration and Refugees) สถานะดังกล่าวถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความไว้วางใจเชิงสถาบันก่อนจะดำเนินกิจกรรมเชิงรุกสู่สาธารณะ ซึ่งปรากฏการเปรียบเทียบเชิงลึกผ่านพื้นที่ทางสังคมที่แตกต่างกัน ตั้งแต่พื้นที่เทศกาลสาธารณะที่เน้นการสร้างอัตลักษณ์ไทยผ่านดนตรีไทยเดิมและร่วมสมัย จนเกิดเป็นกระบวนการสร้างความหมายร่วมที่น่าสนใจอย่างการที่ชาวเยอรมันตีความ "การโห่" ในขบวนแห่ว่าเปรียบเสมือน "การโยเคลแบบไทย" (Thai Jodeln) ซึ่งสะท้อนการลดความแปลกแยกโดยใช้กรอบวัฒนธรรมบาวาเรียดั้งเดิมมาเป็นตัวเชื่อมโยงความเข้าใจ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพื้นที่ส่วนตัวและวิถีชีวิตประจำวัน

พบว่าดนตรีไทยได้แทรกซึมเข้าสู่ระดับจุลภาคผ่านกิจกรรมครอบครัวและการแปลเพลงยอดนิยมอย่าง บุปผเส็นนิवास หรือ ขอใจเธอแลกเบอร์โทร เป็นภาษาเยอรมันเพื่อขับร้องในกลุ่มเพื่อน ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าดนตรีทำงานเป็นองค์ประกอบหลักในกระบวนการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ยืดหยุ่นและเป็นกันเองมากกว่าการทำงานผ่านหน่วยงานรัฐที่มีความเป็นทางการสูง ขณะเดียวกันในมิติของวัฒนธรรมย่อย ดนตรีไทยโดยเฉพาะ “หมอลำ” กลับถูกนิยามใหม่ในกลุ่มคนรุ่นใหม่เยอรมันว่าเป็น “Organic Techno” หรือ “Eastern Psychedelic Rock” ซึ่งเป็นการแปลงรูปทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนเครื่องดนตรีพื้นบ้านอย่างพิณและแคนให้กลายเป็นทรัพยากรทางสุนทรีย์ทางเลือกที่มีชีวิต พลังของการทูตในระดับนี้จึงไม่ได้จำกัดอยู่ในพื้นที่พิธีการ แต่แทรกซึมผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์แนวนอนที่อาศัยความดึงดูดใจของตัวศิลปะเป็นตัวนำทาง

โดยสรุปแล้ว บทบาทของดนตรีภายใต้กรอบการทูตนอกช่องทางปกติในเมืองมิวนิก มิได้เป็นเพียงการแสดงเพื่อความบันเทิง หากแต่เป็นเครื่องมือทางสังคมที่ซับซ้อนซึ่งทำหน้าที่สร้างพื้นที่สื่อสารข้ามวัฒนธรรม การที่ชาวเยอรมันยอมรับและบรรจุวัฒนธรรมดนตรีไทยเข้าไปในภูมิทัศน์ทางสังคมของตน ไม่ว่าจะในฐานะสิ่งที่ “เชื่อมโยงได้” กับท้องถิ่นหรือในฐานะ “ดนตรีร่วมสมัยระดับโลก” ล้วนสะท้อนถึงความสำเร็จของการทูตภาคประชาชนที่หล่อหลอมผ่านประสบการณ์และอารมณ์ร่วมของผู้คนในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง ซึ่งตรงกับลักษณะของการทูตนอกช่องทางปกติที่อาศัยความสัมพันธ์แนวนอน (horizontal networks) มากกว่าโครงสร้างอำนาจจากบนลงล่าง

ภาพที่ 1 การสอนดนตรีไทย ณ Kontinente Museum 2025
ที่มา: ThaiAsa e.V., 2025

ภาพที่ 2 งานวัฒนธรรมไทย – Kulturtag 2025
ที่มา: ThaiAsa e.V., 2025

โอกาสและข้อท้าทายในการดำเนินกิจกรรมการทูตผ่านดนตรี

ปรากฏการณ์ “โยเดลแบบไทย” และ “หมอลำฮิปสเตอร์” มิได้เป็นเพียงเหตุการณ์แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในระดับพื้นฐาน แต่เป็นดัชนีชี้วัดถึงการขยายตัวขององค์ความรู้ด้านการทูตนอกช่องทางปกติ (Track II Diplomacy) ในมิติที่ลุ่มลึกขึ้น บทความนี้ค้นพบว่าดนตรีทำหน้าที่เป็น “กลไกถอดรหัสทางวัฒนธรรม” ที่ช่วย

ลดทอนความแปลกแยกผ่านกระบวนการสร้างความใกล้ชิดทางอารมณ์ (Emotional Closeness) ซึ่งในระดับปัจเจกนั้น ประสบการณ์ตรงจากการฟังและการมีส่วนร่วมในขบวนแห่หรือการทดลองเล่นเครื่องดนตรี ได้เปลี่ยนสถานะของวัฒนธรรมไทยจาก “สิ่งแปลกใหม่ภายนอก” ให้กลายเป็น “ประสบการณ์ร่วมที่จับต้องได้” ในเชิงทฤษฎี บทความนี้ได้ขยายขอบเขตของการทูตวัฒนธรรม ให้ก้าวพ้นจากการเป็นทรัพยากรที่รัฐควบคุม (State-led resource) ไปสู่การเป็น “ทรัพยากรทางเลือก” ในพื้นที่วัฒนธรรมย่อย โดยเฉพาะการที่หมอลำลูกตี่ความใหม่เป็นออร์แกนิกเทคโนโลยีในภูมิทัศน์ไฮเปอร์มอดิร์น ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าหลักมานุษยภาพจะมีประสิทธิภาพสูงสุดไม่ได้เกิดจากการโฆษณาชวนเชื่อแนวดิ่งจากบนลงล่าง แต่เกิดจากปฏิสัมพันธ์แนวนอนในระดับรากหญ้าที่เอื้อให้เกิดการตีความวัฒนธรรมข้ามบริบทได้อย่างอิสระ การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันเช่นนี้ ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสร้างความไว้วางใจที่ยั่งยืน เพราะผู้รับสารไม่ได้เป็นเพียงผู้รับข้อมูล แต่เป็นผู้มีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ในการนิยามความหมายทางวัฒนธรรมขึ้นใหม่ผ่านกรอบประสบการณ์ของตนเอง

ดังนั้น โอกาสและข้อท้าทายที่ค้นพบในงานศึกษานี้จึงเป็นการพิสูจน์ว่าดนตรีมีศักยภาพในการสร้าง “พื้นที่กึ่งสาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว” ที่ซึ่งการทูตวัฒนธรรมสามารถแทรกซึมเข้าสู่วิถีชีวิตประจำวันได้อย่างแนบเนียน องค์ความรู้ใหม่ที่บทความนี้มอบให้แก่แวดวงวิชาการคือการยืนยันว่า ความสำเร็จของการทูตนอกช่องทางปกติไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเป็นทางการ แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถของเครื่องมือทางวัฒนธรรมในการ “ปรับตัว” และ “ถูกกลืนกลาย” เข้ากับบริบทและท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนที่มั่นคงและทรงพลังยิ่งกว่าการประชาสัมพันธ์ในเชิงพิธีการของรัฐ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แม้ดนตรีจะมีศักยภาพสูงในฐานะเครื่องมือของการทูตนอกช่องทางปกติ และเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักมานุษยภาพ แต่การพิจารณาบทบาทของดนตรีในบทความนี้ได้จำกัดอยู่เพียงในเชิงอุดมคติ หากแต่ตระหนักถึงข้อจำกัดและประเด็นพิจารณาเชิงวิพากษ์ที่ค้นพบจากการลงพื้นที่ภาคสนามและการสังเกตการณ์เชิงประจักษ์ในเมืองมิวนิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อจำกัดด้านการประเมินสัมฤทธิ์ผลในเชิงนโยบาย ซึ่งพบว่าแม้ดนตรีจะสามารถสร้างความใกล้ชิดทางอารมณ์และความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านสุนทรียศาสตร์ร่วมกัน แต่

ผลลัพธ์เหล่านี้มักมีลักษณะเป็นนามธรรมและเป็นความเปลี่ยนแปลงสะสมในระดับทัศนคติระยะยาวที่ยากต่อการแปรค่าเป็นตัวชี้วัดเชิงสถาบัน หรือการประเมินผลเชิงสถิติที่ชัดเจนเนกเช่นการทูตในช่องทางปกติที่เน้นผลลัพธ์จากข้อตกลงหรือสนธิสัญญา ประเด็นถัดมาที่สำคัญคือภาวะกระจุกตัวทางวัฒนธรรม (Cultural Bubble) ของกิจกรรมดนตรีไทยที่มักจำกัดอยู่ในพื้นที่เฉพาะหรือกลุ่มเป้าหมายที่มีความสนใจเดิมอยู่แล้ว ซึ่งในมิติทางระเบียบวิธีวิจัยชี้ให้เห็นว่า หากปราศจากการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับพื้นที่สาธารณะอย่างเปิดกว้างและต่อเนื่องพลังของหลักมานานภาพอาจไม่สามารถขยายตัวสู่สาธารณชนในวงกว้างได้อย่างเต็มศักยภาพ และทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์เชิงลึกในกลุ่มย่อยหรือกลุ่มเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกันอยู่เดิมเท่านั้น นอกจากนี้ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรยังส่งผลโดยตรงต่อความต่อเนื่องของการสร้างสรรค์ความแปลกใหม่ทางดนตรี ซึ่งหากขาดการสนับสนุนเชิงโครงสร้างที่เพียงพออาจทำให้กิจกรรมตกอยู่ในรูปแบบประเพณีซ้ำเดิมจนลดทอนความดึงดูดใจต่อสนิยมร่วมสมัยในระยะยาว ขณะเดียวกันกระบวนการตีความข้ามวัฒนธรรมผ่านปรากฏการณ์เชิงสัญลักษณ์ เช่น การนิยามเสียงโห่เป็น "ไทยโยเดล" หรือการจัดหมวดหมู่หมอลำเป็นดนตรีประเภท "ออแกนิกเทคโน" แม้จะเป็นกลไกสร้างความคุ้นเคยที่ทรงพลังต่อการสื่อสารในระดับจุลภาค แต่ในเชิงการสังเคราะห์ทางทฤษฎี ปรากฏการณ์นี้ยังสะท้อนถึงภาวะการลดรูปทางความหมายข้ามวัฒนธรรม (Cultural Simplification) ที่อาจนำไปสู่การสูญเสียความซับซ้อนและคุณค่าดั้งเดิมของรากเหง้าวัฒนธรรมไทย หากขาดการให้ข้อมูลบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมควบคู่กันไปอย่างเป็นระบบบทความนี้จึงสรุปผลการศึกษาว่า การทูตนอกช่องทางปกติผ่านดนตรีไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างโดดเดี่ยว แต่จำเป็นต้องมีการประสานงานเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างภาคประชาชนและกลไกสนับสนุนจากรัฐที่มุ่งเน้นการเปิดพื้นที่ให้เกิดการทดลองเชิงสร้างสรรค์และการเข้าถึงของประชาชนทั่วไปอย่างไร้พรมแดน

ในท้ายที่สุด ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีที่ได้จากงานศึกษานี้คือการนำเสนอแนวทาง "การทูตดนตรีที่มีความยืดหยุ่น" ซึ่งต้องรักษาสมดุลระหว่างการปรับตัวตามรสนิยมสากลกับการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การตระหนักถึงข้อวิพากษ์เหล่านี้มิได้เป็นการลดทอนคุณค่าของการดำเนินงานโดยสมาคมไทยอาสาหรือภาคส่วนต่างๆ ในเมืองมิวนิก หากแต่เป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับองค์ความรู้ด้านดนตรีศึกษาและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการทูตวัฒนธรรมที่

มุ่งสร้าง "พื้นที่สื่อสารที่สาม" ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางอารมณ์ ความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง และการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างประชาชนไทย และเยอรมันที่ยั่งยืนและมีพลวัตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน สืบไป

บรรณานุกรม

Institute for Cultural Diplomacy. (n.d.). *What is Cultural Diplomacy*.

<https://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en>.

Leelittham, O. (2020, August 24). *khōṣānǣ nǎēōthāṅg kāṇphatthanā kāṇdamnœ̄n kāṇ kāṇthut̄ watthanatham khōṅg Thai nai sahapphan sǎthāranarat yœ̄ rom nī kōṛānī suksā krung bœ̄ li na mūāṅ phahu watthanatham* [Proposals for Developing Thai Cultural Diplomacy in the Federal Republic of Germany: A Case Study of Berlin, a Multicultural City]. [Individual Report for the Diplomatic Executive Course, Devawongse Varopakarn Institute of Foreign Affairs].

<https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt9/IS/9014.pdf>

McDonald, J. W., & Bendahmane, D. B. (Eds.). (1981). *Foreign policy according to Freud*. Washington : Slate Group, LLC.

Montville, J. V. (1991). *The healing function in political conflict resolution*. In J. V. Montville (Ed.), *Conflict resolution: Track two diplomacy*. Lexington: Lexington Books.

Sandole, D. J. D., & van der Merwe, H. (Eds.). (1993). *Conflict resolution theory and practice: Integration and application*. Manchester : Manchester University Press.

Sukhonthasap, R. (2020, August 24). *ānsāṅ ‘ēkkaphāp læ prasitthiphon hai kap kānthut watthanatham khōṅ prathet Thai* [Enhancing Unity and Effectiveness of Thailand's Cultural Diplomacy]. [Individual Report for the Diplomatic Executive Course, Devawongse Varopakarn Institute of Foreign Affairs]
<https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt1/IS1053.pdf>
Thai Asa e.V. Association Staff, Munich. *Interview*. (2026, 7 January).
The Royal Thai Embassy, Berlin. (2025, December 13). *prawattisat khwāmsamphan thāṅ kānthut Thai Yœṛaman* [History of Thai-German Diplomatic Relations].<https://berlin.thaiembassy.org/th>